

“Kun je een gedicht wandelen?,” vraagt Bianca Stigter zich af in een van haar mooie essays voor *NRC Handelsblad* waarin ze altijd *achter* de dingen die we kunnen waarnemen kijkt, en daar verborgen verhalen, verloren geschiedenissen en onverwachte schoonheid ontdekt. In het geval van “gedichten in de stad”, zoekt ze naar de poëtische dimensies van straatnamen, en omgekeerd naar de stad die wordt opgeroepen door dichtregels. De leeftijd van de stad, “750 jaar in 2025,” zo stelt ze in dit essay van vijf jaar geleden, wordt verraden door straatnamen in het oude centrum, waar je: (ik citeer) “gebouwen aantreft (kapel, kerk, klooster, molen, (...) raadhuis, spinhuis), (...), en dingen (handboog (...) spiegel, vizel, voetboog) en beroepen (monniken, huidenvetters, schippers, schouten, (...), turfdraagsters).” (einde citaat) Inmiddels *is* het 2025, en bevinden we ons midden in dat oude centrum, vlak bij het Turfdragsterpad, de Handboogstraat en de Vijzelgracht. In het jaar dat Amsterdam terugblijkt op haar 750 jarig bestaan zijn we als faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam zeer verguld met het toekennen van het eredoctoraat aan historicus, journalist, schrijver, filmproducent en filmmaker, Bianca Stigter.

In al die verschillende rollen brengt zij heden en verleden, maar ook feitelijke bronnen en speculatieve gedachtenexperimenten, op nauwgezette en tegelijk creatieve wijze bij elkaar. Zo maakt ze een plattegrond van alle straten die per regel worden opgeroepen door J.C. Bloems beroemde gedicht *De Dapperstraat* [en daarvoor moet je Oost verlaten, kriskras door de stad lopen]. Maar ze laat ook zien hoe een niet-Amsterdams, 1.500 jaar oud zomergedichtje voor de Chinese keizer Wu Ti tot leven komt in het Amsterdam van nu, op onder meer de bloemenmarkt, de kersenstraat, de vogelbuurt, de paardenstraat en de vlindertuin in *Artis*: (citaat) “Bij alle verschillen die er vanzelfsprekend zijn tussen hier en daar en toen en nu, tussen een Chinese keizer en een Hollandse journaliste, tussen de zesde eeuw en de eenentwintigste, we delen bloemen en kersen, vogels, paarden en zijde, verlangen en vergeefsheid.” En dit alles observerend wandelend door de straten van Amsterdam.

Wat opvalt in het werk van Bianca Stigter is de enorme aandacht waarmee ze de wereld om zich heen observeert, en de vindingrijkheid waarmee ze deze observaties met ons deelt. Eerst de droge wapenfeiten: Bianca Stigter studeerde Geschiedenis aan de UvA, werkt als journalist op de kunstredactie van *NRC Handelsblad*, en was als producent verbonden aan onder meer de film *12 Years a Slave* van Steve McQueen, waarvoor ze ook de bijzondere waargebeurde geschiedenis van Solomon Northup aandroeg. Haar op vele historische bronnen en archieven gebaseerde boek *Atlas van een bezette stad* was aanleiding voor de film *De Bezette Stad*. Haar eigen film *Three Minutes, a Lengthening* is volledig geconstrueerd uit drie minuten ogenschijnlijk onbeduidend archiefmateriaal als bron van historisch onderzoek. In al deze wapenfeiten zien we een wetenschappelijke en creatieve geest in een unieke stijl samenkomen, met daarin verschillende terugkerende thema's. Ik noem hier twee van die kenmerkende elementen in haar werk: aandacht voor kleur en aandacht voor detail.

“Roze rotsen met een hoedje van sneeuw”, “Blauwverlangen” “Ongeschilderd geel,” “Zwart-wit foto's in kleur.” Dit zijn slechts een aantal titels van kunsthistorische recensies en essays waarin de aandacht voor kleur in Bianca Stigter's werk opvalt. Ook als het onderwerp niet expliciet kleur gerelateerd is, heeft ze een enorm breed palet aan woorden van en voor kleur. En alles start met observeren. Voor een essay over de kleur blauw in de schilderkunst, begint ze in haar keuken om het blauw te vinden in alledaagse objecten: van de felblauwe Albert Hein tas op de houten stoel tot de paars-blauwe bessen in de koelkast. Vervolgens zoekt ze blauw op straat (het komt helemaal niet vaak voor, behalve op verkeersborden, weer dat AH logo, en spijkerbroeken, veel spijkerbroeken). Om ons zo verder te voeren langs de kunstgeschiedenis en het verlangen naar oneindigheid dat de kleur blauw

in zich lijkt te dragen. Het rijke kleurenpalet van de essays wordt subtiel vermengt met sociaal-politieke en urgente thema's: meesterlijk is de manier waarop ze Mondriaans *Victor Boogie Woogie* intens observeert terwijl de zeespiegel (nu nog speculatief) langzaam stijgt en het schilderij van de muur loskomt door het wassende water. Of de alternatieve kunstgeschiedenis die ze oproept, waarin de vrouwelijke abstracte kunstschilder Hilda af Klint al lang in het canon is opgenomen, en tijdgenoot Piet Mondriaan pas nu, aarzelend en mondjesmaat, wordt ontdekt. Om zo commentaar te geven op de manier waarop de (kunst)geschiedenis ook anders had kunnen zijn.

Het tweede kenmerkende element in Bianca Stigter's werk is de opvallende aandacht voor details. "Lapjes stof die hele werelden oproepen voor wie er niet meer is," is de titel van een over het 19e-eeuwse stoffendagboek van een Victoriaanse vrouw. De geschiedenis verteld via kleine stukjes stof: van baljurken, rouwjurken, herenvesten en kinderkleding tot keukenschorten, katoenplantages, en klermaaksters; alles draagt een historisch verhaal van standenverschillen en menselijke verhoudingen in zich. Maar nog explicieter komt die aandacht voor detail naar voren in de film *Three minutes, a Lengthening*. Het is ongelooflijk spannend en ontroerend om te zien hoe Bianca Stigter als een ware "celluloid-detective" inzoomt op elk detail in al vervaagde beelden van een stukje amateurfilm. Door middel van "langzaam kijken" en veel research ontvouwt zich dan het leven van een verdwenen vooroorlogse Joodse gemeenschap in een klein dorpje in Polen. Zelfs onleesbare naambordjes, knopen op jurken en schaduwen van de zon zijn belangrijk. En uiteindelijk krijgt iedereen een portret, krijgt een stukje verborgen en verloren geschiedenis een gezicht, en wordt zo onderdeel van de wereldgeschiedenis.

En dan is er natuurlijk de documentaire *De Bezette Stad*, geregisseerd door Steve McQueen en gebaseerd op haar boek *Atlas van een Bezette Stad* dat Bianca Stigter in 2019 uitbracht. In dit boek, waar zo'n twintig jaar onderzoek in zit, neemt zij ons opnieuw mee door de straten van Amsterdam en vertelt wat er op bepaalde adressen en plekken in de stad, in het centrum, en van noord naar zuid, west en oost, tijdens de Tweede Wereldoorlog gebeurde. Grote en kleine verhalen van verzet, verraad en collaboratie, van het leven en gebeurtenissen tijdens oorlog in Amsterdam worden letterlijk in kaart gebracht terwijl de camera ons hedendaags Amsterdam laat zien, opnieuw getekend door wereldgeschiedenis: van lockdowns tijdens de corona pandemie tot excuses voor het slavernijverleden. Samen hebben Bianca Stigter en Steve McQueen hiermee een monument voor de stad Amsterdam gemaakt dat toegankelijk en herkenbaar is voor mensen uit alle windstreken.

Om al deze verdiensten voor de wetenschap en maatschappij mag ik nu dan ook het eredoctoraat toekennen aan Bianca Stigter, **vanwege haar bijzondere bijdrage aan het in kaart brengen van de geschiedenis van Amsterdam tijdens de Tweede Wereldoorlog, en haar toonaangevende werk als historicus, journalist en filmmaker.**

Amsterdam, 16 januari 2025

Patricia Pisters